[1] Tekst en foto's Ruud, Ralph en Ina Metselaar – www.comomeerinfo.nl

Mandello del Lario – Deel 1: Een rondwandeling

Mandello ligt ongeveer 12 km ten noorden van Lecco aan de oever van het Comomeer. Het dorp is te bereiken over de provinciale weg SP72 vanuit Lecco in het zuiden of Bellano in het noorden. Vanuit het noorden komend kunt u ook de autoweg SS36 richting Lecco nemen en dan ca 3km voorbij Mandello de afslag Abbadia Lariana-Mandello, waarbij na een draai van 180 graden over de SP72 naar het dorp rijdt.

De geschiedenis van het dorp

Het toeristisch zeer geliefde stadje ligt op een grote alluviale vlakte gevormd door afzettingen van klei en grind door het riviertje de Meria. Uit archeologisch onderzoek blijkt dat zich hier al in de 7e eeuw voor Christus Kelten hadden gevestigd, die later werden verdrongen door de Romeinen. De eerste geschreven tekst dateert uit de tijd van de Longobarden, die het classificeerden als een "corte regia", d.i. een koninklijk bezit. In 603 schonk paus Gregorius I, waarschijnlijk na een twist met de Longobardenkoning Agilulf, met andere koninklijke gebieden uit het gebied Milaan aan de graaf van Angera. Later werd het een leen van diverse adellijke families uit Milaan. Tijdens de10-jarige oorlog tussen Como en Milaan, schaarde Mandello zich in 1117, eerst met paus Urbanus II aan de zijde van Como tegen de Milanezen, die keizer Hendrik IV steunden. In 1126 werd Mandello geplunderd en in brand gestoken door de troepen uit Lecco en Milaan. Toen keizer Frederik Barbarossa in 1154 op de terugweg naar Duitsland over het meer voer, schonk hij het dorp met de toren van Maggiana aan Alcherio Bertolo, een rijke edelman die de keizer had gesteund in de strijd. Toen vele Italiaanse steden zich in 1160 los wilden maken van het keizerrijk en onafhankelijke comunes vormden, behoorde Mandello tot de eerste plaatsen die deze bestuursvorm kozen en een consul, een assemblee en eigen magistraten aanstelden.
Tijdens de strijd tussen de Visconti (Ghibellijnen) en de Torriani (Welfen) steunde het eerst de familie Della Torre, maar kwam ten slotte onder het gezag van Azzone Visconti. Hiermee brak er een tijd van rust aan.
Eind 14e eeuw kreeg het dorp statuten en in 1398 werd de eerste podestà benoemd. In 1429 kreeg Mandello verschillende privileges van Filippo Maria Visconti en deze werden in 1450 door Francesco Sforza bekrachtigd. Daarna brak echter weer een roerige tijd aan. Van 1402-1415 kwamen de Rusca aan de macht, in 1453 bezette de Republiek Venetië het Valsassina en bedreigde ook Bellano en de dorpen aan de oostoever van het meer. Mandello echter wist stand te houden. In die tijd werd het dorp ook geheel ommuurd en gefortificeerd. In 1480 kwam het als leen onder Pietro del Verme en na diens dood onder de echtgenote Chiara Sforza. Deze bleef aan de macht tot haar dood in 1530. Een jaar later vond er een grote vlootslag plaats voor Mandello tussen de Sforza en Gian Giacomo Medici, de heer van Musso. In 1537 gaf keizer Karel V het leen Mandello aan Francesco Sfondrati, een senator uit

[1] Verzoeken om toezending per email aan: r.metselaar@comomeerinfo.nl

Cremona. Tot 1788 zou Mandello hoofdstad blijven van de Sfondrati. Ook een groot deel van de zuidoost oever van het meer en de Lario driehoek hoorden tot deze bezittingen. Van 1788 tot 1797 kwam Mandello onder de Serbelloni, maar een jaar later werden onder de Napoleontische wetgeving alle lenen afgeschaft. Mandello kwam eerst onder de Fransen en vervolgens onder de Oostenrijkers. Het deed actief mee aan de vrijheidsbeweging en in 1848 vormde het dorp een comité dat de opstand tegen de Oostenrijkers voorbereidde. Tijdens de industrialisatie en de groei in de 19e en 20e eeuw zijn de muren en veel oude huizen gesloopt. Het dorp, dat nu ongeveer 10.000 inwoners telt, had in de 19e eeuw veel twijnderijen en spinnerijen, maar is nu vooral bekend als zetel van de Moto Guzzi motorfietsfabrieken. Sportliefhebbers kennen het dorp ook van de Moto Guzzi roeivereniging, die meerdere Olympische medailles won: 10 gouden, 1 zilveren en 5 bronzen sinds 1948.

De Giardini Pubblici

Een wandeling door het dorp

We zullen de wandeling vooral beperken tot het oude deel met de karakteristieke sfeer van steegjes, haventjes en de boulevard. Een handig startpunt met ruime parkeerplaats vinden we bij de markthal in de Giardini Pubblici, het stadspark aan de monding van de Meria. Aan de andere kant van het riviertje ligt het Lido met keienstrand. In het park staat een zuil die herinnert aan de vlootslag tussen de hertog van Milaan en Gian Giacomo Medici in 1531
In het park vindt u bankjes met uitzicht over het meer en als we in zuidelijke richting, langs het oude kanon, het park verlaten, komen we over het piazza Garibaldi in het oude deel van Mandello. Op de hoek ligt het restaurant Il Giardinetto, met een mooi uitzicht over het meer; van harte aanbevolen.

Afbeelding van het stadswapen als mozaïek en als fresco

Over de Via Del Porto komen we op het piazza Italia, tot begin 1900 de haven, waar in die tijd de oude zeilschepen, de *comballi* en *gondole* lagen. Links van de Via Porto lopen de Via alla Torre en de Vicolo alla Torre, waar vroeger torens stonden die tot het kasteel behoorde dat hier stond. Aan het plein vinden we de steiger van de boten van de Navigazione Laghi; de fraai gevel in gietijzer is zeer de moeite waard. Op de trappen aan het water zaten vroeger de vrouwen de was te doen. Als het in het voor- of najaar hard geregend heeft komt het water soms tot de zuilengang. Op een steen ingemetseld onder de bogen zijn de waterstanden van 1810 tot 1901 af te lezen.

De aanlegsteiger met de boot Lecco-Bellagio

We vervolgen de weg langs het meer, de Via Gonfalonieri; dit deel, langs het meer, heet Riva Grande. Op de wandeling zien we meerdere kleine haventjes, waar de boten tegen de wal worden getrokken en we passeren verschillende fraaie huizen en lopen we onder portico's door. Deze wijk, de Contrada dei Portici, was het gebied waar we de vissers, wasvrouwen en kooplieden tegenkwamen en waar niet alleen de visnetten werden gedroogd, maar ook de bekende vissen uit het meer, de *agoni* aan rekken te drogen werden gehangen. Voordat de Oostenrijkers in 1832 de straatweg langs het meer aanlegden, vonden vrijwel alle transporten plaats over het meer. Er waren dan ook in het dorp vele schippers te vinden, die zowel het personen als het goederenvervoer verzorgden.

Langs de oever van het meer

Verder doorlopend bereiken we het piazza 25 Aprile, waar we een laatgotisch portaal zien. Begin 1900 stond hier een spinnerij. Zoals in veel dorpen aan het meer was de textielnijverheid van groot belang. Behalve twee spinnerijen was er vanaf 1893 de veloursfabriek Redaelli, die nog tot 2011 in bedrijf is gebleven.

Kort na het plein eindigt het voetgangersgebied. Slaan we twee keer linksaf dan komen we op de Via XI Febbraio, gaan rechtdoor over het piazza Roma en komen dan uit bij de parochiekerk van San Lorenzo.

De Riva Grande

De kerk van San Lorenzo

De kerk wordt al in 1010 genoemd en kwam in 1342 onder de bisschop van Como. In 1613 werd het oude gebouw gesloopt en bouwde men een nieuwe kerk. Van deze kerk is echter alleen de klokkentoren uit 11e of begin 12e eeuw overgebleven. De kerk bezit een zeer kostbaar Processiekruis uit 1422. Bij de ingang hangt een *Addolorata (Moeder der zeven smarten)* en een afbeelding van de *Madonna van de Rozenkrans*, beide uit circa 1590 en afkomstig van de schilder Giovanni Battista Stella. Verder zijn er in het priesterkoor drie belangrijke schilderijen uit het laatste kwart van de 17e eeuw: *San Sisto martelaar, Het proces van San Lorenzo, het Martelaarschap van San Lorenzo*, van Agostino Santagostino. De kerk heeft een mooi Serassi orgel uit 1764. De plafondschilderingen in het middenschip dateren uit 1915 van Luigi Tagliaferri. De muren van de kerk zijn opgetrokken uit stenen die in Olcio bij het meer werden gevonden, afgewisseld met marmer uit Musso.

De Via Rubaconte leidt onder een lage boog door naar het piazza Italia. De boog is zo laag omdat het terrein werd opgehoogd ter voorkoming van overstromingen van het meer. Als we de Via del Portichetti doorlopen komen we uit op de Via Manzoni. Linksaf komen we terug op het piazza Garibaldi en het park, rechtsaf is het 600 m lopen naar het piazza Leonardo da Vinci, het centrum van Mandello. Op dit plein, waar het gemeentehuis staat, vinden we ook een monument voor Moto Guzzi. Als u ook maar enigszins geïnteresseerd bent in motorfietsen, dan moet u een bezoek brengen aan het Moto Guzzi museum. Dit ligt aan de Via Parodi, tegenover het station. Vanaf de oever van het meer is het slechts 600 m lopen. Het

beste is om vanaf de kerk van S. Lorenzo de Via XXIV Maggio te nemen. Aan deze straat liggen verschillende prachtige huizen in Jugendstil stijl – zeer de moeite waard! Aan het eind van de straat gaat u door een tunneltje onder de spoorlijn door en vindt iets naar rechts het museum (met parkeergelegenheid ervoor). Het is iedere werkdag van 3-4 uur open en gratis toegankelijk. Het museum trekt zeer veel bezoekers en toont motoren vanaf de eerste jaren, d.w.z. 1921, toen Carlo Guzzi de eerste motor bouwde. Voor details zie de hierna te verschijnen Nieuwsbrief 4(2018).

Approdo mulini

Als u het dorp in noordelijke richting verlaat, is het de moeite waard om niet meteen naar de provinciale weg SP72 te gaan, maar vanaf piazza Garibaldi langs de Giardini Pubblici te rijden, na de brug over de Meria iets rechts aan te houden over de via al Meria en aan het eind linksaf over de via Volta naar het piazza Approdo Mulini te gaan. Zoals de naam suggereert waren er in het verleden langs de Meria en het kanaal Rongia vele molens van kleien ondernemingen die de waterkracht gebruikten. Het kanaal is nu vrijwel geheel overdekt en de molens zijn halverwege de vorige eeuw verdwenen. Nu vindt u bij het plein een strandje met wat bootjes. Het geheel vormt een leuk hoekje.
Om weer op de provinciale weg te komen volgt u vnaf het plein de via Plinio il Vecchio, dan rechts de via Giulio Cesare, links de via Bagnagatti tot de provinciale weg.

Maggiana en de Toren van Frederik Barbarossa

De 'Toren van Barbarossa"(links) en het kerkje van S. Giorgio (rechts)

Als u meer tijd heft is het wel aardig om vanuit Mandello omhoog te rijden naar het buurtschap Maggiana, een pittoresk plaatsje op een terras 148 m boven Mandello. De grootste bezienswaardigheid hier is de Toren van Frederik Barbarossa, zo genoemd omdat de keizer Frederik I hier in 1158 overnachtte. In de toren is nu een klein museum met volkskunst en oude werktuigen van oude ambachten.

De wandelaars onder u vinden hier ook het Sentiero del Viandante, het voetpad dat over de berghellingen langs het meer loopt. In Maggiana vindt u langs dit pad ook het kerkje van S. Giorgio, een Romaans kerkje uit de late middeleeuwen. Ik vond de kerk gesloten, maar volgens de beschrijvingen bevat het een prachtige reeks fresco's uit 1475- '85 langs de zijwand van het schip, de triomfboog en het priesterkoor.

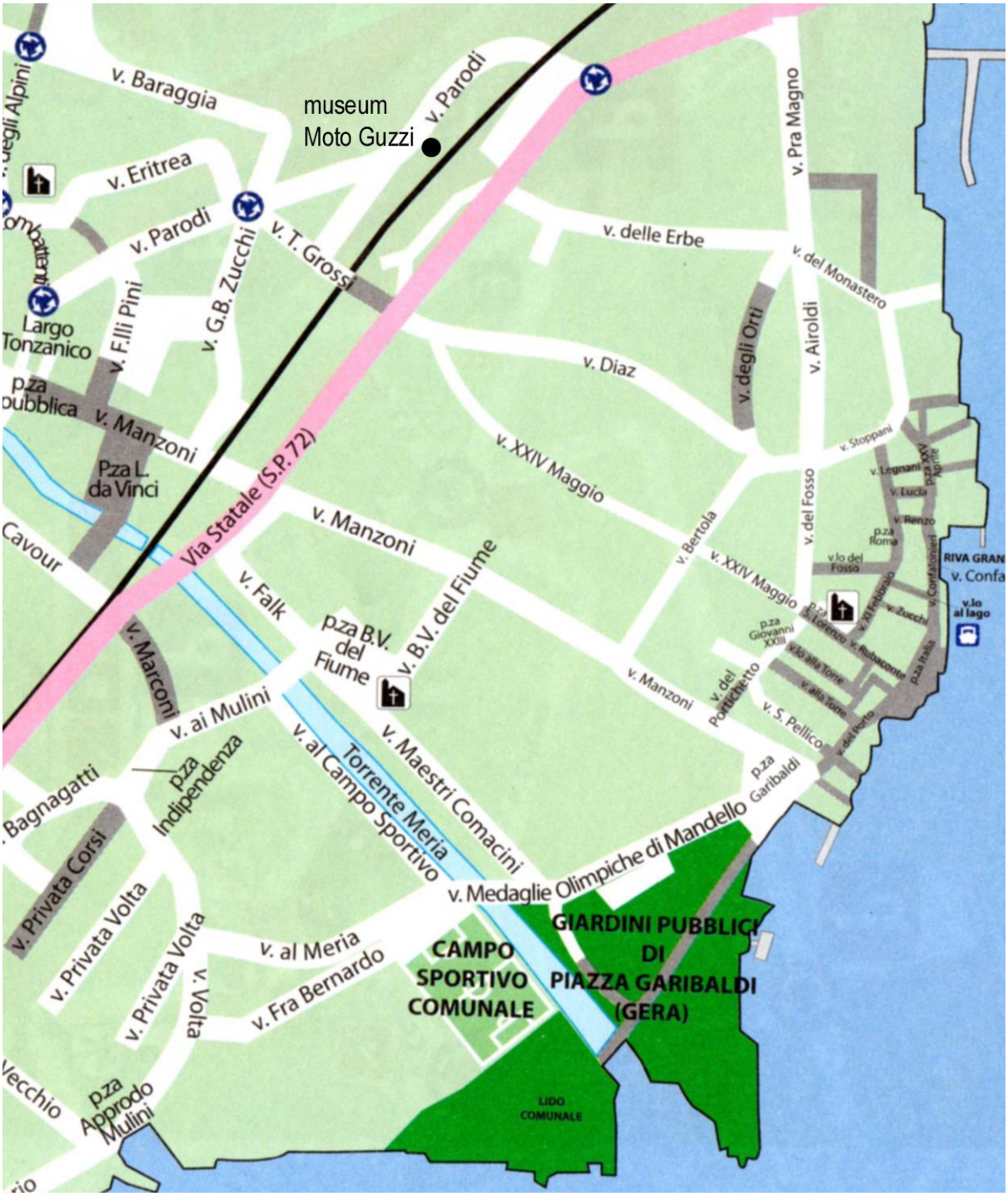
museum
Moto Guzzi
v. Baraggia
v. Parodi
v. Eritrea
v. Parodi
v. G.B. Zucchi
v. T. Grossi
v. F.lli Pini
Largo
Tonzanico
p.za
pubblica
v. Manzoni
Pza L.
da Vinci
Cavour
Via Statale (S.P. 72)
v. Pra Magno
v. delle Erbe
v. del Monastero
v. degli Orti
v. Airoldi
v. Diaz
v. XXIV Maggio
v. Stoppani
v. Legnani
v. Lucia
v. Renzo
p.za
Roma
v. del Fosso
v. Bertola
v. XXIV Maggio
v.lo del
Fosso
v. Manzoni
v. Falk
p.za B.V.
del
Fiume
v. B.V. del Fiume
v. Marconi
v. ai Mulini
v. Manzoni
v. del
Porticetto
v. S. Pellico
p.za
Garibaldi
v. Maestri Comacini
Torrente Meria
v. al Campo Sportivo
v. Medaglie Olimpiche di Mandello
Bagnagatti
p.za
Indipendenza
v. Privata Corsi
v. Privata Volta
v. Privata Volta
v. Volta
v. al Meria
v. Fra Bernardo
CAMPO
SPORTIVO
COMUNALE
GIARDINI PUBBLICI
DI
PIAZZA GARIBALDI
(GERA)
LIDO
COMUNALE
p.za
Approdo
Mulini
RIVA GRAN
v. Confa
v.lo
al lago